

Foto: LUC VAN DIJCK

Evenwichtig groeien blijft beste toekomststrategie

Met een aanhoudende trend van schaalvergroting in de melkveehouderij zal de groep bedrijven met een quotum van meer dan 500.000 l groter worden. Toch mag groei niet ten koste van alles gaan. Evenwichtig groeien is daarom zeer belangrijk. – GUY VANDEPOEL, STUDIEDIENST –

Op 1 april telde België, op basis van de cijfers van het quotumbeheer, nog 10.725 melkveehouders met op nationaal niveau een gemiddeld melkquotum van 308.912 l. Ten opzichte van een jaar geleden betekent dit een afvloeï van 523 bedrijven uit de sector. Met een afvloeï van 4,7% verlieten, ondanks de crisis, minder bedrijven de sector ten opzichte van vroegere cijfers. Van de actieve melkveehouders is 57,9% (6215 bedrijven) gevestigd in Vlaanderen, met een gemiddeld beschikbaar melkquotum van 320.139 l (tabel 1). Zo'n 60% van het nationale quotum is aanwezig op Vlaamse bedrijven (figuur 1). Met een aandeel van 46% in het aantal stoppende bedrijven lag de herstructureringsnelheid in Vlaanderen het afgelopen jaar lager ten opzichte van Wallonië. Blijkbaar heeft de zuivelcrisis diepere sporen nagelaten in het zuidelijke landsgedeelte. In 2 jaar tijd groeide het gemiddeld beschikbaar melkquotum op de Vlaamse melkveebedrijven aan met ruim 15%! Op basis van een analyse van

de superheffingsafrekening kan men stellen dat de bedrijfsmelkproductie door het wegblijven van de superheffing zelfs nog veel meer gegroeïd is. Maar actueel staat de superheffingsdiscussie weer meer dan ooit centraal. Een nationale overschrijding dreigt vele dynamische melkveebedrijven zuur op te breken. Tot 2015 zullen melkquota beperkend zijn bij de verdere ontwikkeling van individuele bedrijven. In de bijgevoegde tabellen zijn een aantal cijfers toegevoegd van de evolutie en tendensen van de Belgische melkveehouderij.

Gespecialiseerde en gemengde bedrijven

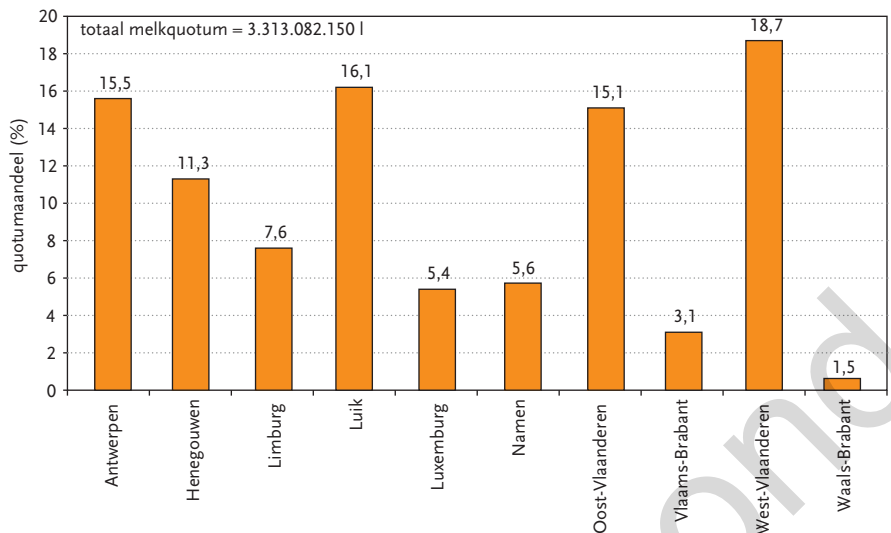
Met ruim 4000 melkveehouders huisvesten de provincies Oost- en West-Vlaanderen 65% van de Vlaamse melkveebedrijven. Deze bedrijven nemen 56% van het Vlaamse quotum voor hun rekening. De gemiddelde bedrijfsgrootte op deze bedrijven bedraagt echter ruim 100.000 l minder ten opzichte van Antwerpen en Limburg. In de laatstgenoemde provin-

cies beschikken de melkveebedrijven binnen de Belgische context over het grootste gemiddelde bedrijfsquotum. Opmerkelijk zijn ook de verschillen in de Waalse melkveehouderij: 2675 melkveehouders (55% van het Waalse totaal) uit Henegouwen, Namen en Waals-Brabant nemen amper 45% van de beschikbare melkquota voor hun rekening. Opmerkelijk is dat sinds de campagne 2005-2006 ook het aantal melkveehouders met een beschikbaar quotum van meer dan 300.000 l achteruitgaat. Ook in deze groep is de natuurlijke afvloeï onvermijdelijk. Nochtans zal een spreiding inzake quotumgrootte, zoals in het verleden werd vastgesteld, ook in de toekomst blijven bestaan, na afschaffing van de melkquota. Op heel veel Belgische gemengde bedrijven zijn immers meerdere bedrijfsspecialisaties aanwezig. Het gemengde karakter van bedrijven kan een bewuste keuze zijn om inkomensvolatiliteit te beperken. Het moet immers al toeval zijn dat het in alle sectoren tegelijkertijd slecht gaat, is de redenering van vele bedrijfsleiders. Maar toch blijkt de ontwikkeling van een minimale specialisatie en schaal van melkproductie op bedrijfsniveau noodzakelijk om in een vrije zuivelmarkt competitief te blijven en te kunnen rekenen op voldoende interesse van verschillende zuivelafnemers.

Groeïende groep quotummiljonairs

Op 1782 bedrijven bedraagt het beschikbaar quotum op bedrijfsniveau meer dan

500.000 l (tabel 2). Deze groep staat voor 16,6% van het aantal melkveehouders en neemt 37,5% van het nationaal quotum voor zijn rekening. In 10 jaar is het aantal bedrijven met een quotum van meer dan 500.000 l meer dan verdrievoudigd. Van deze groep +500.000 l-bedrijven is 63% (1140) gevestigd in Vlaanderen. Slechts 18,3% van de Vlaamse melkveebedrijven beschikt over een quotum van meer dan 500.000 l. Een verdere opsplitsing van deze groep leert dat 124 Belgische bedrijven beschikken over een melkquotum van meer dan 1 miljoen l. Zij vertegenwoordigen slechts 1,2% van de Belgische melkveehouders en beschikken over 4,6% van het nationaal quotum. Vlaanderen huisvest 75 van deze grotere melkveebedrijven. Aangezien de uitsplitsing van de groep

Figuur 1 Geografische spreiding van de Belgische melkquota (% van het melkquotum)

Tabel 1 Provinciale verdeling van de melkquota en melkproducten 2007-2010

	Beschikbare melkquota (l)			Aantal melkproducenten			Melkquotum per producent (l)		
	2007-2008	2008-2009	2009-2010	2007-2008	2008-2009	2009-2010	2007-2008	2008-2009	2009-2010
Antwerpen	497.806.814	512.214.735	516.498.877	1.283	1.222	1.170	388.002	419.161	441.452
Vlaams Brabant	102.203.088	104.282.784	102.899.800	455	422	384	224.622	247.116	267.968
West-Vlaanderen	589.828.012	609.463.323	618.430.800	2.569	2.382	2.304	229.594	255.862	268.416
Oost-Vlaanderen	482.448.370	496.447.515	501.646.812	1.934	1.804	1.737	249.456	275.193	288.801
Limburg	240.276.339	247.088.703	250.185.580	672	631	620	357.554	391.583	403.525
Vlaanderen	1.912.562.623	1.969.497.060	1.989.661.869	6.913	6.461	6.215	276.622	304.829	320.139
Henegouwen	356.994.317	369.160.033	374.730.969	1.874	1.780	1.669	190.499	207.393	224.524
Luik	512.022.785	527.205.065	535.879.796	1.551	1.460	1.391	330.124	361.099	385.248
Luxemburg	171.641.436	177.270.865	179.162.099	671	652	599	255.799	271.888	299.102
Namen	173.287.746	180.006.304	185.035.542	738	699	664	234.807	257.520	278.668
Waals-Brabant	46.631.316	47.613.407	48.611.875	215	196	187	216.890	242.926	259.957
Wallonië	1.260.577.600	1.301.255.674	1.323.420.281	5.049	4.787	4.510	249.669	271.831	293.441
België	3.173.140.223	3.270.752.734	3.313.082.150	11.963	11.248	10.725	265.246	290.785	308.912

Tabel 2 Verdeling van de aantallen quotahouders volgens bedrijfsquotum

Bedrijfsquotum (l)	1988-1989		2007-2008		2008-2009		2009-2010		% Afname versus toename		
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	2007-2008 t.o.v. 1988-1989	2009-2010 t.o.v. 1988-1989	2008-2009 t.o.v. 1988-1989
< 50.000	12.656	39,5	849	7,1	611	5,4	567	5,3	- 93,3	- 95,2	- 95,5
50 – 100.000	8.756	27,3	1.293	10,8	1.006	8,9	882	8,2	- 85,2	- 88,5	- 89,9
100 – 200.000	6.839	21,4	3.321	27,8	2.958	26,3	2.606	24,3	- 51,4	- 56,7	- 61,9
200 – 300.000	2.605	8,1	2.308	19,3	2.222	19,8	2.087	19,5	- 11,4	- 14,7	- 19,9
300 – 400.000	782	2,4	1.736	14,5	1.706	15,2	1.654	15,4	+ 122,0	+ 118,2	+ 111,5
400 – 500.000	246	0,8	1.063	8,9	1.119	9,9	1.147	10,7	+ 332,1	+ 354,9	+ 366,3
> 500.000	143	0,4	1.393	11,6	1.626	14,5	1.782	16,6	+ 874,1	+ 1037,1	+ 1146,2
Waarvan											
500 – 600.000							703	6,6			
600 – 700.000							441	4,1			
700 – 800.000							226	2,1			
800 – 900.000							201	1,9			
900 – 1.000.000							87	0,8			
> 1.000.000							124	1,2			
Totaal	32.027	100,0	11.963	100,0	11.248	100,0	10.725	100,0	- 62,6	- 64,9	- 66,5

grotere bedrijven voor het eerst gebeurde, is het niet mogelijk hier historische analyses op uit te voeren. Met een aanhoudende trend van schaalvergroting in de melkveehouderij zal deze groep ongetwijfeld groter worden. Maar toch mag groei op melkveebedrijven niet doorgevoerd worden ten koste van alles. Zoals alle economische

processen is bedrijfs groei een kwestie van optimalisatie waarbij iedere ondernemer stuit op zijn eigen beperkingen. In tijden van crisis blijkt dat er niet alleen problemen zijn van onvoldoende omzet en te kleine schaal. Ook op sterk groeiende bedrijven kan tijdens een crisis het inkomen zwaar onder druk komen te staan, als

men bij de uitbouw van het bedrijf geen rekening hield met de verschillende noodzakelijke productiefactoren.

Groeien met beperkingen

Binnen een kader van meer volatiele zuivelmarkten wordt risicomanagement op grotere melkveebedrijven een topriori-

teit. Niet enkel prijschommelingen op de afzetmarkten zijn immers oorzaak van inkomensschommelingen. Ook schommelingen in kostprijzen kunnen oorzaak zijn van extra druk op de marge. Binnen dat kader is groeien op maat van de meest beperkende factor van je eigen bedrijf de boodschap. Het streven naar een grondgebonden groei van melkveebedrijven biedt op termijn zekerheid inzake ruwvoerbeschikbaarheid aan kostprijs. Marktanalyses verwachten de komende jaren immers hogere en sterk schommelende kostprijzen voor de aankoop van ruwvoerders. Door de gestegen noteringen van granen en de bijkomende vraag naar biomassa

voor de productie van hernieuwbare energie dreigt de kostprijs voor de aankoop van kuilmais beduidend hoger uit te vallen dan de teeltkosten. Grondgebonden groei van melkveebedrijven is niet alleen een zaak van gegarandeerde beschikbaarheid van ruwvoer. Grond legt ook een waardevaste vermogensbuffer onder bedrijven. Voor de Vlaamse melkveehouderij zal vermoedelijk arbeidsbeschikbaarheid de belangrijkste groeibeperkende factor blijven. Discussiëren en optimaliseren van de arbeidsinzet is vandaag op heel wat melkveebedrijven aan de orde. Op basis van voorgaande analyse blijkt dat de toekomst van de Vlaamse melkveehouderij

rooskleurig zal zijn. Voor wat bedrijfs-groei betreft, zijn opnieuw de basiswetten van de economie aan de orde. Naast heel wat gemengde melkveebedrijven zal de Vlaamse melkproductie gerealiseerd worden op grote, gespecialiseerde familiaal gerunde melkveebedrijven. De visie van een Nederlandse melkveehouder verwoordt perfect de noodzaak van duurzame groei op melkveebedrijven in een tijdperk zonder quotum: "de melkveehouderij van de toekomst blijft een zaak van evenwichtig groeien in grond, gebouwen en koeien". ■

Vlaamse melkveehouderij hoort bij Europese top

Het Nederlandse LEI publiceerde voor de zomer een studie over de verwachte ontwikkelingen in de Europese zuivelsector als gevolg van de afschaffing van de melkquota. Daarnaast houdt men ook rekening met de mogelijke gevolgen van een nieuw WTO-akkoord en een aanscherping van de milieuregelgeving in de Europese zuivelidstaten. Op basis van de cijfers in tabel 3 blijkt dat structurele aanpassingen in de Europese zuivelsector van alle tijden zijn. Ten opzichte van de situatie net voor de invoering van de melkquota in 1983, bedraagt het aantal Belgische melkveebedrijven in 2007 nog 27%. De melkkoeienstapel is met een resterende populatie van 54% bijna gehalveerd. Het aantal koeien per bedrijf is praktisch verdubbeld. Een vergelijkbare herstructurering werd doorgevoerd bij de Duitse, Franse en Ierse melkveebedrijven. In Denemarken en Italië had de herstructurering een nog zwaardere impact. Ondanks de kleinere schaal haalde de Belgische melkveehou-

derij, ten opzichte van andere Europese lidstaten, in de periode 2004-2007 met 34.300 euro het derde hoogste arbeidsinkomen per volwaardige familiale arbeidskracht.

Kritieke melkprijs bepaalt concurrentiekracht

Door de aanpassing van het Europese zuivelbeleid verwachten de onderzoekers een versnelde herstructurering van de melkveehouderij. Door de huidige zachte landing worden efficiënte lidstaten, regio's en melkveehouders benadeeld, aangezien hun aanpassingsproces belemmerd wordt door quotabeperkingen. Kostprijsbeheersing is volgens de auteurs bepalend voor de ontwikkeling en het behoud van de toekomstige melkproductie. Een analyse van de kritieke melkprijs leert veel over de kostenstructuur van de melkveehouderij. De kritieke melkprijs komt overeen met de melkprijs die voor een bedrijf noodzakelijk is, om alle noodzakelijke kosten die bij melkproductie horen, te compenseren. Concreet betekent dit dat

men rekening houdt met afschrijvingen en dat de melkveehouder beschikt over een noodzakelijk gezinsinkomen. In de kritieke melkprijs zijn vleesopbrengsten (verkoop reforme koeien en kalveren) en Europese subsidies inbegrepen. Gemiddeld bedroegen deze niet-melkopbrengsten 10,06 euro/100 kg, met een grote spreiding tussen de lidstaten. Het noodzakelijke gezinsinkomen bedroeg op de verschillende bedrijven gemiddeld 7,87 euro/100 kg. Voor het productiejaar 2006-2007 bedroeg de gemiddelde kritieke melkprijs voor de vermelde lidstaten 34,08 euro/100 kg melk. In het Verenigd Koninkrijk lag de kritische melkprijs met 29,14 euro/100 kg het laagst. In België bereikte de kritieke melkprijs net geen 30 euro/100 kg. Op een gelijkaardig niveau scoorden ook Nederland, Italië en Ierland. Door een hogere kritieke melkprijs in landen als Duitsland en Frankrijk kan men besluiten dat de competitiviteit van de melkveebedrijven hier lager scoort. Een diepere analyse toont aan dat er tussen bedrijven ook grote verschillen kunnen zijn inzake kritieke opbrengstprijs. Bij de Nederlandse deelnemers lag de kritieke opbrengstprijs voor 10% van de bedrijven onder 25 euro/100 kg. Voor 15% van de bedrijven lag de kritieke opbrengstprijs hoger dan 40 euro/100 kg. Ook in de Tiberboekhouding van de Boerenbond wordt een gelijkaardige kritieke melkprijs berekend. Op basis van analyses blijkt dat de kritieke opbrengstprijs van grote bedrijven vaak lager is in vergelijking met kleinere bedrijven. Indien men op bedrijfsniveau echter met vreemde arbeidskrachten moet werken, dan vertaalt dit zich onvermijdelijk in een beduidend hogere kritieke melkprijs. Bovendien kan men in crisistijden moeilijk besparen op deze extra arbeidskosten! ■

Tabel 3 Europese vergelijking van herstructurering in de melkveehouderij in verschillende lidstaten van 1983 tot 2007

	1983 ²		2007		2007 ten opzichte van 1983 ¹ (%)			Inkomen per werkend familielid 2004-2007 (euro x 1000)
	Aantal bedrijven	Aantal koeien per bedrijf	Aantal bedrijven	Aantal koeien per bedrijf	Aantal bedrijven	Aantal koeien	Aantal koeien per bedrijf	
België	48,74	20	13.320	39	27	54	197	34,3
Denemarken	35,48	28	5.380	101	15	55	362	28,6
Duitsland	396,92	14	101.070	40	25	73	288	27,1
Frankrijk	420,43	17	93.120	41	22	53	241	18,5
Ierland	91,44	18	21.320	50	23	64	276	30,6
Italië	331,53	8	62.790	30	19	71	376	38,6
Luxemburg	2,51	27	1.090	37	43	59	136	32,4
Nederland	63,54	40	24.510	60	39	58	150	35,8
Verenigd Koninkrijk	57,60	58	28.140	69	49	58	120	37,0

Bron: Eurostat en LEI

¹ Relatief: 1983 = 100

² In cijfers voor Duitsland zijn enkel de gegevens van het voormalige West-Duitsland verwerkt